

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

รูปแบบการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหญิงวัยแรงงานหมู่บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิควิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative study) ซึ่งให้ความสำคัญต่อข้อมูลด้านความหมาย ความรู้สึกนึกคิด แนวคิดเชิงปรากฏการณ์นิยมที่เชื่อว่าสังคมของมนุษย์เป็นพลวัต (Dynamic) หรือมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา เนื่องจากมนุษย์มีการรับรู้ ให้ความหมายและแสดงพฤติกรรมตามที่เห็นว่าเหมาะสมกับบริบทที่ตนเองอาศัยอยู่ ณ เวลานั้นๆ การแสวงหาความรู้ภายใต้แนวคิดนี้จึงมุ่งที่การทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ และข้อเท็จจริงทางสังคม โดยผู้ที่รู้ข้อเท็จจริงนั้นๆ ดีที่สุด คือ ผู้ที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้น ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงใช้การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสัมภาษณ์ลึก (In-dept Interview) ในกลุ่มตัวอย่างที่พร้อมจะให้ข้อมูล เพื่อศึกษาถึงลักษณะการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยให้ความสำคัญต่อความคิด ความรู้สึก และอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการแปลความ เพื่ออธิบายความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา
2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง
6. การตรวจสอบข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษา

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา

การเลือกพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้เจาะจงเลือกพื้นที่หมู่บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากหมู่บ้านม่วงคำ เป็นพื้นที่ชนบทที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเกษตรจากระบบการผลิตเพื่อยังชีพ ไปสู่ระบบการผลิตเพื่อการค้าขายก่อนหมู่บ้านอื่นๆ ของตำบลโป่งแยง ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจในภาพรวมของหมู่บ้านที่ค่อนข้างมีความมั่นคง

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรมของหมู่บ้านม่วงคำ ที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัต และมีผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงวัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง 25 ถึง 59 ปี ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน คือ ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน จำนวน 3 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในหมู่บ้านม่วงคำ

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ หญิงวัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง 25 ถึง 59 ปี ที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะคัดเลือกจากผู้ที่มีพร้อมและเต็มใจให้ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการหาบุคคลที่เป็นแกนหลักช่วยแนะนำบุคคลอื่น และบุคคลอื่นๆ อีกเป็นทอดๆ หรือที่เรียกว่า Snow Ball Technique จำนวน 20 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยที่ผู้ให้ข้อมูลไว้วางใจที่จะให้ข้อมูลแก่ผู้ศึกษาในมุมมองที่เป็นคนใน (Emic) สำหรับเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม วัฒนธรรม เป็นแนวคำถามแบบไม่เป็นทางการเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน โดยผู้ศึกษากำหนดแนวคำถามไว้กว้างๆ และผู้ให้ข้อมูลมีอิสระที่จะอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ไปเรื่อยๆ

3.2 กลุ่มตัวอย่างหญิงวัยแรงงานที่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ข้อมูลด้านอายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และรายได้ แนวคำถามแบบไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประกอบด้วย ลักษณะการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สาเหตุและโอกาสที่นำไปสู่การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เงื่อนไขที่สนับสนุนให้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และผลกระทบที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

3.3. อุปกรณ์ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

3.1 เครื่องบันทึกเสียงจำนวน 1 เครื่อง

3.2 กล้องถ่ายภาพสำหรับการเก็บข้อมูลที่ไม่ใช่ภาษาพูด ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการบันทึกโดยการถ่ายภาพ (Visual Technique) จำนวน 1 ตัว

3.3 สมุดบันทึก 1 เล่ม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ผู้ทำการศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจากผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เพื่อให้รู้จักสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ประกอบกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านจากเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมด้วย

ในด้านผู้ให้ข้อมูลการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหญิงวัยแรงงานนั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการบอกเล่าของผู้นำหมู่บ้าน หลังจากนั้นผู้ศึกษาได้กำหนดเวลานัดหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และภายหลังเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ให้ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าและแนะนำบุคคลผู้ที่จะให้ข้อมูลคนอื่นๆ ต่อไป

การเก็บข้อมูลการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น ผู้ศึกษาได้ทำการการสร้างสัมพันธภาพ ความไว้วางใจกับผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลจนผู้ให้ข้อมูลยอมรับและมีสัมพันธภาพที่ดีโดยการแนะนำตัวเองว่าเป็นใคร มาจากไหน มาทำอะไร พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา รวมทั้งขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในทางวิชาการ หลังจากนั้นจึงเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป และ ข้อมูลการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด โดยผู้ทำการศึกษาทำการสัมภาษณ์จนกว่าจะได้รับคำตอบที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงปิดการสัมภาษณ์ การบันทึกการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาเลือกใช้เครื่องบันทึกเสียงเป็นหลัก โดยได้รับ

การยินยอมจากผู้สัมภาษณ์ หากกลุ่มตัวอย่างไม่สะดวกที่จะให้สัมภาษณ์ สามารถออกจาก การศึกษาได้ตลอดเวลา

ขั้นตอนการปิดการรวบรวมข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ผู้ศึกษาจึงสรุป เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลฟัง และ กล่าวขอบคุณผู้ให้ข้อมูลที่ได้เสียสละเวลาในการให้ สัมภาษณ์

5. การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

จากรูปแบบการศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาเชิงพรรณนา เพื่อทำความเข้าใจถึงการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในหญิงวัย แรงงาน หมู่บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ยึดหลัก จรรยาบรรณและเคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูลโดยการแจ้งวัตถุประสงค์ ขั้นตอนในการศึกษาและ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล ผู้ทำการศึกษายจะไม่ให้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ถูกศึกษา เป็นเรื่องเปิดเผย หรือทำความเดือดร้อนเสียหายต่อผู้ถูกศึกษาในการเขียนรายงานผลการศึกษา โดย ในการเขียนรายงานผลการศึกษายจะไม่ระบุชื่อและนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูล ยกเว้นในกรณีที่ ผู้ถูกศึกษาให้ความยินยอม

6. การตรวจสอบข้อมูล

การศึกษานี้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ในด้านข้อมูลและ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดและวิธีการดังนี้

6.1 การตรวจสอบด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รวบรวมมานั้นว่ามีความ ถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลซึ่งประกอบด้วย แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และ แหล่งบุคคล

แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าหากข้อมูลต่างเวลากันจะมีความเหมือนกันหรือไม่ ตรวจสอบโดยการสังเกต หรือ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนเดิมในเวลาที่แตกต่างกัน

แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าหากข้อมูลต่างสถานที่กันจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ ตรวจสอบโดยการสังเกตหรือการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนเดิมในสถานที่ที่แตกต่างกัน แล้วพิจารณา ความเหมือนหรือความแตกต่างกันของข้อมูล

แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะมีเหมือนเดิมหรือมี ความแตกต่างจากเดิมหรือไม่ เป็นการตรวจสอบโดยการเปลี่ยนผู้ให้ข้อมูล หากตรวจสอบแล้ว

พบว่าข้อมูลที่รวบรวมได้ไม่มีความแตกต่างจากผู้ให้ข้อมูลคนเดิม แสดงว่าข้อมูลที่รวบรวมได้มีความน่าเชื่อถือ แต่หากข้อมูลมีความขัดแย้งกันต้องทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

6.2 การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกต ร่วมกับวิธีการสัมภาษณ์ และการศึกษาแหล่งข้อมูลจากเอกสารร่วมด้วย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปซึ่งวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปนัย และการจำแนกชนิดข้อมูล

การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical induction) คือ วิธีการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรม หรือ ปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น การทำมาหากิน ความเป็นอยู่ในสังคม ซึ่งการสร้างข้อสรุปนี้จะกระทำตลอดเวลาที่ทำการเก็บข้อมูล จนสุดท้ายเมื่อเก็บข้อมูลได้เพียงพอก็สามารถสร้างข้อสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological analysis) โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามคุณลักษณะที่ข้อมูลนั้นมีร่วมกัน และนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งการศึกษานี้ใช้การจำแนกลักษณะข้อมูลที่ปรากฏให้เห็น

8. ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษา ระหว่างเดือน พฤษภาคม ถึงเดือน กันยายน 2548